

Technická špecifikácia predmetu zákazky

Technická špecifikácia:

Počet kratších filmov (častí): 4 – každý zameraný na konkrétnu tematickú oblasť podľa priloženej osnovy

Celovečerný film: 1 v max. dĺžke 56 min. – súvislý film zložený z jednotlivých kratších filmov do jedného súvislého celku.

Počet kópií: **500** ks v DVD obaloch s potlačou (potlač CD + obal), pričom na každom DVD sa budú nachádzať všetky samostatné časti, ako aj kompletný film

Komentár: hovorený, slovenský

Záznam videa: 4K (3840x2160) s frekvenciou 50p v 10-bitovej kvalite.

Záznam zvuku: Wav Poly (Polyphonic WAV file) v kvalite 48kHz 24 bit, wav obsahujúce Timecode, metadata.

Záznam ruchov a dialógov: Ruchy zaznamenané systémom MID/SIDE, AB, XY.

Dialógy zaznamenané shotgun mikrofónom a skrytým lavalier mikrofónom (hide microphone)

Obraz a zvuk sú synchronizované pomocou Timecode na 25fps.

Komponovaná autorská hudba: stereo WAV file, 48kHz 24bit.

Výstupné formáty pre distribúciu

Výstupný formát pre DVD:

Kontajner: MP4

Kodek: H.264

Pomer strán 16:9

Target bitrate: 25 Mbps

AAC, 192 kbps, 48kHz, Stereo

Výstupný formát pre web:

Najlepšie odporúčané parametre pri rozlíšení 4K (3840x2160) s frekvenciou 50p pre Youtube, Vimeo, atď..

Výstupný formát pre televízne vysielanie:

Kontajner: MXF OP1a

Kodek: XDCAM HD 422 (50Mb/s)

Zvuk normalizovaný podľa EBU R-128 (-23 LUFS) ITU-R BS.1770

HD 1080i/25

1080 riadkov, resp. 1920 x 1080

prekladané riadkovanie, párný snímok prvý (BFF)

o 25 snímkov / 50 polsnímkov za sekundu

Pomer stran 16:9

Farebnosť 4:2:0 a lepšia

Všetky zvukové signály alebo záznamy musia spĺňať nasledovný štandard:

PCM / LPCM audio

dátový tok min. 128 Kbps

bitová hĺbka 16 alebo 24 bit

Hodnota referenčného signálu 1 kHz bude považovaná za vzťažnú úroveň -18 LUFS Short

Obrazový signál musí zodpovedať príslušným štandardom EBU a ITU (ITU-R BT601)

Spracovanie zahŕňa: scenár, dramaturgia, odborná spolupráca (experti v oblasti riešenia škôd veľkými šelmami), réžia, nakrútenie, strih, ozvučenie, grafický návrh obalu

Cieľové skupiny: široká verejnosť, zainteresované skupiny (chovatelia hospodárskych zvierat a včelstiev, pestovatelia poľnohospodárskych plodín, poľovnícka samospráva, lesníci, prevádzkovatelia turistických a liečebných zariadení)

Osnovy k dokumentárno – náučnému filmu

1. Pastierske strážne psy (PSP)

2. Ako sa správať v krajne šeliem

3. Elektrické ploty

4. Technické plašidla

5. Celovečerný dokumentárny film „Koexistencia veľkých šeliem a človeka“

Podrobné informácie

1) Pastierske strážne psy (PSP):

1. Ktoré druhy veľkých šeliem spôsobujú najviac škôd na hospodárskych zvieratách? (cca 3min)(podrobné informácie, bod 1)

- Medvede sú zodpovedné za cca 20 – 25% škôd spôsobených na hospodárskych zvieratách (bez škôd na včelstvách);
- Vlký sú zodpovedné približne za 75 – 80% škôd na hospodárskych zvieratách. Sú mäsožravce, rastlinnú potravu prijímajú len výnimočne (ovocné plody) alebo pri tráviacich ťažkostiach (trávy). Ich organizmus potrebuje okolo 90% živočíšnych bielkovín.
- Škody od rysa ostrovida sú viac-menej neznáme v štatistike škôd hospodárskych zvierat. Hoci je rys výlučný mäsožravec, nikdy nebol na Slovensku vnímaný alebo charakterizovaný ako škodca oviec a kôz. Patrí medzi veľké mačkovité šelmy, ktoré pre prežitie potrebujú takmer 100% živočíšnych bielkovín.

Filmovanie:

Vyššie uvedené informácie sa verejnosti odprezentujú hovoreným slovom. Zábery veľkých šeliem budú nafilmované v prírode, na filmovanie sa použijú aj sekvencie z fotopascí; prípadne niektoré zábery sa vyhotovia v zoológických záhradách. Verejnosti sa ukáže typické prírodné prostredie šeliem vrátane záberov na najdôležitejšie zdroje potravy a koristi (jelenia a srnčia zver, diviaky). Uvedú sa aktuálne informácie o škodách spôsobených veľkými šelmami a zábery na strhnuté hospodárske zvieratá (ovce, kozy, hovädzí dobytok).

2. Charakteristika predačného správania - koristenia veľkých šeliem, fázy lovu a prečo sa hospodárske zvieratá stávajú ľahkou korisťou. (cca 2-3min) (podrobné informácie, bod 2)

Každý lov šeliem je zložený z týchto nasledovných fáz:

1. Orientácia (kde sa nachádza potenciálna korisť) = hľadanie
2. Fixácia = vybranie konkrétneho jedinca, na ktorého sa lov sústreďí
3. Durenie alebo štvanie koristi psovíťmi šelmami (*cursorial predators*) a striehnutie alebo číhanie (*ambush predators*)
4. Vlastný útok a chytenie koristi
5. Usmrtenie koristi
6. Trhanie a konzumácia koristi

Úspešný lov znamená, že šelma získa viacej energie, ako vynaloží pri love.

Prečo sú teda hospodárske zvieratá obľúbenou korisťou veľkých šeliem? (podrobné informácie, bod 3)

Ukážka na príklade ovca / koza:

Filmovanie:

Krátko a stručne sa vysvetlia fázy lovu veľkých šeliem, natočia sa zábery voľne žijúcich diviakov a jelenej zveri, ako aj šeliem. Vysvetlí sa, že strážne psy vedia narušiť jednotlivé fázy lovu šeliem, čo znamená zastavenie alebo prerušenie útoku šelmy. Natočí sa správanie oviec a porovná sa so správaním voľne žijúcich kopytníkov. Súčasťou bude aj ukážku pasenia oviec v neprehľadnom teréne, na zarastených pastvách kríkmi alebo stromami, ako aj v blízkosti lesa, kde sa šelmy môžu dobre ukryť, čo sú rizikové miesta z hľadiska ochrany stád, či už pastiermi alebo strážnymi psami.

3. Pastierske strážne psy, ich význam a výchova (cca 3-5min)

Pastierske strážne psy (ďalej PSP) sa pokladajú za najefektívnejšiu ochranu stád hospodárskych zvierat v celosvetovom meradle. Dobre vychované psy vedia chrániť stáda a ich okolie nezávisle od pastiera. Tradične známa úspešnosť týchto psov má i v súčasnosti taký význam, že tieto psy boli z Blízkeho východu a Európy importované aj do Afriky a Ameriky, aby strážili kravy, ovce a kozy, prípadne iné domáce zvieratá.

PSP pochádzajú zo Strednej Ázie, predpokladá sa, že prvé plemeno sa podobalo Tibetskej doge. Spomenú sa aspoň niektoré plemená (krajinné rasy) a oblasti ich pôvodu.

PSP používané na ochranu stád musia byť vychované vedno so statkom, nesmú od statku odchádzať a nikdy nesmú byť uväzované na reťaz. Pri ochrane stáda na pastve alebo v noci pri košarovaní, sa PSP musia pohybovať na voľno. PSP uviazané na reťazi sa nepokladajú za účinnú ochranu.

Pri ochrane stáda – čriedy oviec/kôz do 300 jedincov je účinnou ochranou použitie min. 2 psov, starších ako 18 mesiacov. Na každých ďalších 150 oviec/kôz je potrebné zabezpečiť ďalšieho jedného strážneho psa staršieho ako 18 mesiacov vychovaného vedno so statkom.

Filmovanie:

Tieto informácie budú prezentované hovoreným slovom. Ďalej sa vysvetlia rozdiely v správaní PSP a psov používaných na zavracanie.

4. Aké plemená alebo ich krížence sa najčastejšie používajú na Slovensku?

Na ochranu stád sa používa viacero plemien, prípadne ich krížencov, z ktorých budú spomenuté aspoň niektoré.

Slovenský čuvač

Podhalanský ovčiak

Kaukazský ovčiak

Stredoázijský pastiersky pes(ovčiak)

Kangal-Anatólsky pastiersky pes

Pyrenejský horský pes

Vysvetlia sa rozdiely medzi plemenom a krajinnou rasou. Nie všetky PSP sú čistokrvné psy, ale v určitých regiónoch sa aj krížením udržiava určitý vzhľad a povahové vlastnosti psov, ktoré sú typické pre dané prostredie.

Filmovanie:

Vyhotovia sa zábery niektorých plemien PSP a ich práca samostatne, prípadne za prítomnosti pastiera. Vysvetlí sa, aké je dôležité, si zobrať psa od pracovne vedených rodičov a dobrého chovateľa. Uvedie sa, čo sú to pracovne vedené psy (rodičia) a ako ich využiť pre plemenitbu resp. pri vzájomnom krížení rôznych plemien. Zdôrazní sa význam pracovných vlôh a vlastností psa na stráženie stád, ktoré sú dôležitejšie ako to, či je pes čistokrvný alebo kríženec.

Inšpirácia ku filmovaniu pastierskych psov bude brožúra „Ako chrániť hospodárske zvieratá proti veľkým šelmám“ (S. Findo / M. Skuban).

5. Výchova šteniec (cca 5min)

Často sa hovorí o výcviku psov, ale to neplatí pre PSP. PSP musia mať vrodené pracovné vlohy, aby mohli spoľahlivo chrániť hospodárske zvieratá proti šelmám. Mimoriadne dôležitý je proces „socializácie“ psov s ich budúcimi chránencami. Inými slovami povedané, štence od útleho veku 6-7 týždňov sa musia naviazať (*imprintovať*) na domáce zvieratá, ktoré budú v budúcnosti strážiť. PSP sa môžu socializovať (naviazať) na rôzne druhy domácich zvierat, okrem oviec/kôz a hovädzieho dobytku aj na sliepky, husi, kačice, ošípané, kone, lamu a pod. Podstatou celého procesu socializácie je, aby sa štence narodili medzi hospodárskymi zvieratami a aby od začiatku mali s nimi kontakt.

Filmovanie:

Filmovanie šteniec v maštali, najlepšie od odstavenia šteňaťa od matky po dobu niekoľkých mesiacov. Vysvetlia sa základy správania a nafilmujú sa typické prejavy a interakcie medzi psom a ovcou (kozou alebo kravou), teda pôjde o to, ako sa pes a ovce vzájomne jeden ku druhému správajú. Tieto prvotné prejavy správania je najlepšie natočiť v zimných mesiacoch. Neskôr, keď štence podrastú a budú schopné na jar alebo v lete sprevádzať statok na pastve, sa natočí správanie psov v okolí stáda (zaobchádzanie stáda, výber vyvýšeného miesta odkiaľ pozorujú dianie v okolitej krajine, ale pri niektorých psoch ide o pohyb so stádom, pri ktorom sa pes pohybuje vo vnútri stáda). Toto je žiaduce správanie. Ak psy odbiehajú od stáda alebo sa stále divoko hrajú s ovcami, pričom ich trhajú za chvosty alebo im obhrýzajú uši, ide o nežiaduce správanie. Poukáže sa na to, ako napraviť nevhodné správanie. Ďalej sa bude venovať pozornosť interakciám pes – ovca. Natočí sa správanie zvierat (psov, statku) cez deň, ako aj v noci pri košarovaní.

6. Dôležité správanie strážnych psov a interakcie psov s ovcami (cca 5-8 min)

Popri nevyhnutnej socializácii s „budúcimi chránencami“ je dôležité, že pes – strážca je dôveryhodný pre ovce, to znamená, že neublízuje ovciam a že tieto mu dôverujú a majú ho radi. Ak by to tak nebolo, ovce by sa báli psa, čo je úplne nežiaduce správanie. Poukáže sa na

to, čo je vhodné správanie, za ktoré treba psa pochváliť, a čo je nežiadúce správanie (interakcie), za ktoré treba psa potrestať. Viaceré strážne psy spolupracujú ako jeden tím, kde každý má svoju úlohu (zabezpečujú kontrolu okolia, zostávajú medzi ovcami, strážia zaostávajúce ovce pri pasení a pod.).

Filmovanie:

Na pastve sa nafilmujú prejavy dôveryhodnosti psa voči ovciam a naopak. Nafilmujú sa rôzne situácie, ktoré svedčia o dôveryhodnosti, napr. vzájomný kontakt nosmi medzi psom a ovcou, podriadené správanie psa prejavené lahnutím na chrbát a overovanie takto ležiaceho psa ovcami, vzájomné očuchávanie análneho otvoru, odpočinok psa a oviec v tesnom telesnom kontakte a pod. Vysvetlia sa a nafilmuje sa spolupráca PSP a psov používaných na zavracanie statku (PSP versus Borderská kólia). Natočí sa tiež, ako sa správajú PSP pri kontrole okolia stáda cez deň, prípadne spôsob stráženia stáda v nočných hodinách. Vysvetlia sa interakcie psov a šeliem a vyskúša sa fotopascami zaznamenať skutočný kontakt medzi šelmou a psami. Ukážka tímovej práce psov na pastve a pri presunoch stáda. Zároveň sa natočia rozhovory s pastiermi o tejto téme.

7. Denné problémy pastiera (4-5min)

Pastieri sa často sťažujú, že ich práca nemá hodnotu. Mnoho ľudí ich vníma v zlom svetle a posudzuje ich ako „alkoholikov a lenivých tulákov“. Vysvetlí sa denný režim práce pastierov a poukáže sa na to, ako je ťažké nájsť dobrú pracovnú silu. Tiež sa poukáže na to, že pastieri, ktorí používajú PSP majú problémy s arogantnými turistami, cyklistami a motorkármi (narúšanie práce psov a ich provokovanie). Vysvetlí sa, ako sa majú ľudia správať pri stáde, kde sú PSP, ovce prípadne kravy, aby tieto impozantné psy mohli byť pracovne využívané aj v budúcnosti.

Filmovanie:

Natočí sa správanie ľudí na pastve, ktoré je pre psy ťažko akceptovateľné. Ukáže sa, ako PSP reagujú na prichádzajúce osoby a ich súkromné psy alebo, keď psy turistov či návštevníkov prírody obiehajú alebo naháňajú ovce a kravy. Ukáže sa, že rýchlo sa blížiaci objekty, ako sú cyklisti alebo motocyklisti, vyvolávajú intenzívnu reakciu PSP, ktorá môže vyústiť do agresívneho správania. Vypočujú sa názory pastierov na takéto správanie sa ľudí a vysvetlia sa verejnosti, ako sa v takýchto situáciách majú správne zachovať.

2) Ako sa správať v „krajine šeliem“?

Čo prispieva k zlepšeniu koexistencie medzi ľuďmi a šelmami?

1. Ako znížiť riziko konfliktných situácií s medveďom hnedým v blízkosti ľudských obydľí.

Existuje niekoľko dôvodov, prečo sa medveď hnedý priblíži k ľudským obydliam alebo sa pohybuje v intraviláne obcí. Najčastejším prípadom je dostupná potrava antropogénneho pôvodu. Ďalej sú to situácie vyplývajúce zo sociálneho napätia vnútri medvedej populácie, najmä v období párenia, kedy medvedice s tohoročnými alebo aj minuloročnými mladými, prípadne dospievajúcimi – subadultnými – jedincami, hľadajú útočisko v blízkosti ľudí pred dospelými dominantnými samcami. Pokiaľ v takýchto prípadoch nedôjde k bezprostrednému stretu človeka a medveďa alebo ľudia nedráždia (nenaháňajú) medveďa, zvyčajne nedôjde ku konfliktu. Medvede s takýmto správaním odborne nazývame „antropotolerantné“. Len málo medveďov predstavuje skutočné nebezpečenstvo pre ľudí; tieto jedince nazývame „antroporizikové“.

Ktoré potravné zdroje lákajú medvede do blízkosti ľudských obydľí?

- Nechránené kontajnery so smetami.
- Bioodpad určený pre kompost, napr. zvyšky jedál a iný odpad z kuchyne, masti, oleje predstavujú pre medvede veľké „pokušenie“.
- Nezabezpečené krmivo pre domáce, prípadne hospodárske zvieratá.
- Ovocné sady a záhrady s dozrievajúcim ovocím a atraktívnymi plodinami.
- Polia alebo políčka v blízkosti obcí.

Filmovanie:

Nafilmujú sa ukážky najdôležitejších prípadov prenikania medveďov do blízkosti ľudí, prípadne intravilánu obcí v závislosti na druhu a dostupnosti atraktívneho zdroja potravy antropogénneho pôvodu. Urobí sa analýza lákadiel. Ďalej sa nafilmujú rôzne typy odpadových košov a kontajnerov a poukáže sa na ich silné a slabé stránky vzhľadom na prístup medveďov k nim. Zdôrazní sa skutočnosť, že vysýpanie alebo uskladňovanie odpadu organického pôvodu (odpad z kuchyne, uhynuté domáce zvieratá a pod.) v okolí dedín a miest, kde je predpoklad pohybu ľudí, vedie k vytváraniu návyku na ľudí a možnému vzniku rizikových situácií. Poukáže sa na to, že takýto odpad nemá miesto v prírode. Tiež sa poukážem na to, ako udržiavať záhrady a plochy okolo dedín, aby boli pre medveďa „nehostinné“ (kosenie, odstránenie hustej vegetácie, zbieranie ovocia zo zeme a pod.).

Hovoreným slovom a prípadne aj zábermi (fotografiami) sa verejnosti vysvetlí, že sa medvede môžu dočasne nasťahovať do blízkosti ľudí z dôvodu obavy z útoku dospelého samca. Ide o medvedice s mladými (obava s infanticídami) a dospievajúcich medveďov. Vysvetlí sa pojem infanticída a ako toto správanie funguje v medvedej populácii. Vysvetlí sa tiež, prečo sa dospelé staršie samce nikdy nestanú návštevníkmi obcí a miest.

2. Ako sa správať v lese

2.1 Čo môže prispieť k navykaniu medveďa na človeka?

- Každý pozitívny zážitok medveďa s človekom zvýši riziko, že medveď si zvykne na ľudí a začne „vyhľadávať ľudskú spoločnosť“
- Medveď má pozitívny zážitok vtedy, keď sa ľahko dostane k potrave ľudského pôvodu (ovocie, zelenina, hospodárske zvieratá, chlieb, pečivo, koláče atď.), hlavne v blízkosti lokalít, kde sa pohybujú ľudia.
- Nikdy neodhadzujeme odpadky v lese, vždy ich odnesieme domov.
- Z hľadiska vzniku možných konfliktných situácií je úplne nevhodné, keď medveďa pozorujeme na malú vzdialenosť, pričom medveď vie o prítomnosti človeka. Typickým príkladom je fotografovanie medveďov na malú vzdialenosť za súčasného vnadenia atraktívnou potravou. Medveď na vnadisku pred fotografom, o ktorom vie, musí prekonávať strach z človeka, aby sa dostal k potrave. Niektorí fotografi vyjdú z krytu von na otvorený priestor „hrajú sa na hrdinov“ a tak fotografujú medvede.

Filmovanie

Uvedené skutočnosti sa vysvetlia hovoreným slovom a niektoré situácie sa aj nafilmuju. Budú natočené zábery z okolia Očovej, polia, ktoré navštevujú medvede a kde ľudia z áut (často krát vo väčšom počte) pozorujú medvede. Vysvetlia sa negatívne vplyvy „fotosafari medveďov“ (známe lokality sú napríklad vo Vysokých Tatrách alebo na Poľane). Natočia sa zábery alebo budú poskytnuté fotografie „nevhodných krmovísk“ s tatrancami, horalkami, vajíčkami, pečivom alebo mäsom a vysvetlíme aj ich hygienické riziko.

2.2 Ako môžeme znížiť alebo zvýšiť riziko útoku medveďa na človeka?

Aké situácie sú nebezpečné?

- Keď návštevník prírody pohybujúci sa v lese prechádza hustým mladým lesom alebo krovinami, ktoré sú typickými miestami denného odpočinku medveďov. Existujú publikované údaje o tom, že telemetricky monitorované medvede ostali v kukurici cez deň aj v noci, po dobu niekoľkých dní za sebou (Skuban et al. 2017).
Je potrebné si dať pozor na takéto situácie, ktoré najčastejšie vznikajú pri zbere húb, lesných plodov a liečivých rastlín, ale aj pri spoločných poľovačkách na diviaky, kedy honci prehľadávali mladiny a húštiny, kde môžu naďabiť na spiaceho medveďa.
- Keď sa človek pohybuje v lese v nočných hodinách alebo skoro ráno na brieždení a na súmraku. Je to presne čas, keď medveď začína alebo dokončuje svoju nočnú aktivitu.
- Keď človek zbiera zhody raticovej zveri v blízkosti hustého mladého lesa alebo inej vegetácie. Niekedy zbierači vyhľadávali zhody aj v nočných hodinách pri silnom svetle.
Poľovníci podstupujú veľké riziko stretu s medveďom a ostatní návštevníci lesa by to nemali robiť lebo v zmysle platnej legislatívy ide o pytlactvo.

- Keď sa človek pohybuje v areáli medveďa v skalnatých terénoch neskoro v jeseni alebo na jar. Sú to často lokality brloženia medveďov, kde sa s nimi možno stretnúť; najhoršie sú prípady stretu človeka a vodiacej medvedice.
Nikdy nechodíme do skalnatých lokalít predpokladaného brloženia medveďov s úmyslom preskúmať diery alebo jaskyne, v ktorých sa môže ukrývať medveď.
- Keď sa ľudia pohybujú v lesnom prostredí v neskorých odpoľudňajších, nočných a skorých ranných hodinách. Z analýzy dennej aktivity telemetricky sledovaných medveďov na Slovensku vyplýva, že denný odpočinok pripadá na čas dňa, medzi 9 hod. ráno a 3 hod. popoludní. Mimo týchto hodín môžu byť medvede čiastočne alebo plne aktívne, čo závisí tiež od počasia. Pri hmle, v daždi a sychravom chladnom počasí, môžu byť medvede, ale aj vlk a rys aktívne. Takéto počasia je tiež typické pre útoky vlkov na ovce pri košarovaní.
Za takýchto okolností je potrebná zvýšená pozornosť v lese a dôsledné sledovanie okolia.
- Ak máme so sebou psa, držíme ho na vodítku, aby pri odbehnutí zbytočne nevyprovokoval útok medveďa. Mnoho psov sa medveďa bojí a v prípade, že stretne medveďa, pes má tendenciu bežať k majiteľovi. Voľný pohyb psa v lese je nežiaduci aj z toho hľadiska, že môže duriť inú zver a prípadne sa stať aj korisťou vlkov. Stáva sa to aj túlavým psom, ktoré sú trvalejšie v lese mimo dosahu človeka.
- Keď sledujeme stopy medveďa smerujúce do hustého lesa.
- Keď nocujeme v lese s výskytom medveďov. Les je domov medveďov a aspoň v noci je treba ich nechať na pokoji.
- Keď sa bicyklujeme v lesnom prostredí je správne využívať iba chodníky a neskracovať si cestu naprieč lesom. Nechodíme alebo nebicyklujeme po starých, neoznačených lesných cestičkách alebo chodníkoch. Zver pozná tieto „tiché zóny“ a často tam odpočíva.

Filmovanie

Vyššie uvedené informácie sa poskytnú verejnosti hovoreným slovom. Nafilmujú sa „klasické rizikové lokality“ (napríklad nad Harmaneckou jaskyňou cestou na Ištvánku) a niektoré typické situácie smerujúce k stretu človeka s medveďom. Poukazuje sa na to, ako sa majú ľudia správať pri zbieraní lesných plodov a húb.

2.3 Ako sa mám brániť proti útoku medveďa?

Filmovanie

Verejnosti sa vysvetlí, aké je dôležité pri pohybe v lese dať o sebe vedieť (napr. rozprávanie, spievanie, popískovanie atď.). Nafilmuje sa praktická ukážka správneho použitia spreja proti medveďom; princíp fungovania a manipulácie s nim. Poznatky zo severnej Ameriky ukázali, že sprej je najlepšia obrana proti medveďom. Petardy, výstrel z pušky do vzduchu alebo pred medveďa, zvonenie mobilného telefónu, kričanie a podobné iritujúce zvuky, môžu skôr útok medveďa vyprovokovať, ako ho odplášiť!

2.4 Čo robiť, keď máme medveďa pri dome alebo v záhrade?

Filmovanie

Hovoreným slovom, prípadne krátkymi zábermi z činnosti, sa poskytnú verejnosti informácie o „Zásahovom tíme pre medveďa hnedého“. Bude vysvetlené ako kontaktovať Zásahový tím v prípade potreby (zodpovedné osoby, telefónne čísla, emailový kontakt, webová stránka).

3) Elektrické ploty:

V prírodných podmienkach Slovenska sa elektrické ohradníky používajú na ochranu majetku ľudí proti voľne žijúcim kopytníkom, vlkovi dravému a medveďovi hnedému. Ohradníky slúžia na ochranu:

- hospodárskych zvierat;
- včelstiev;
- polí s obilím, kukuricou alebo zeleninou;
- ovocných sádov a záhrad;
- zveri vo zverniciach.

Z hľadiska ochrany prírody sú el. ohradníky vhodným riešením ochrany majetku ľudí proti veľkým šelmám a to jednak z dôvodu účinnosti tejto metódy, ako aj skutočnosti, že sú jednou z podmienok pre kompenzáciu, v prípade vzniku škody. Konštrukcia el. ohradníka musí byť prispôbena fyzickým rozmerom, schopnostiam a správaniu sa týchto šeliem, pri útoku/snahe o preniknutie do ohradeného priestoru. Vlk sa pri príchode k el. ohradníku najprv pokúša podhrabať a ak sa mu to nepodarí, potom sa pokúša oplotenie preskočiť. Medveď má tendenciu najprv el. oplotenie overiť čuchom a v prípade, že toto je nízke, preskočí ho alebo sa cezeň prevalí. Medveď dokáže elektrické oplotenie niekedy zničiť aj úderom laby.

Keďže sú elektrické ohradníky stacionárne objekty, pri ochrane oviec/kôz a hovädzieho dobytku počas letného extenzívneho pasenia sa používajú len na ochranu zvierat pri *nočnom ustajnení*. Ochranu zvierat na pastve počas denných hodín je potrebné riešiť inými metódami. Pokiaľ však ide o chov oviec alebo hovädzieho dobytku, držaných na jednej lokalite počas celej pastevnej sezóny bez košarovania (pod košarovaním sa rozumie prekladanie košiara z miesta na miesto), správne urobené trvalé el. oplotenie je vhodnou metódou. Niektoré typy el. ohradníkov sú prispôbena aj na prevádzku v zime, čo však kladie zvýšené nároky na údržbu oplatenia.

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že použitie drôtov dostatočnej hrúbky je z hľadiska spoľahlivosti el. ohradníkov správnejšie, ako el. pások alebo sietí. Je to z toho dôvodu, že pásy alebo siete sa vo vetre pohybujú, pričom tenké drôty (vodiče) v nich sa pri pohybe môžu postupne zlomiť, čím sa preruší alebo zníži ich vodivosť.

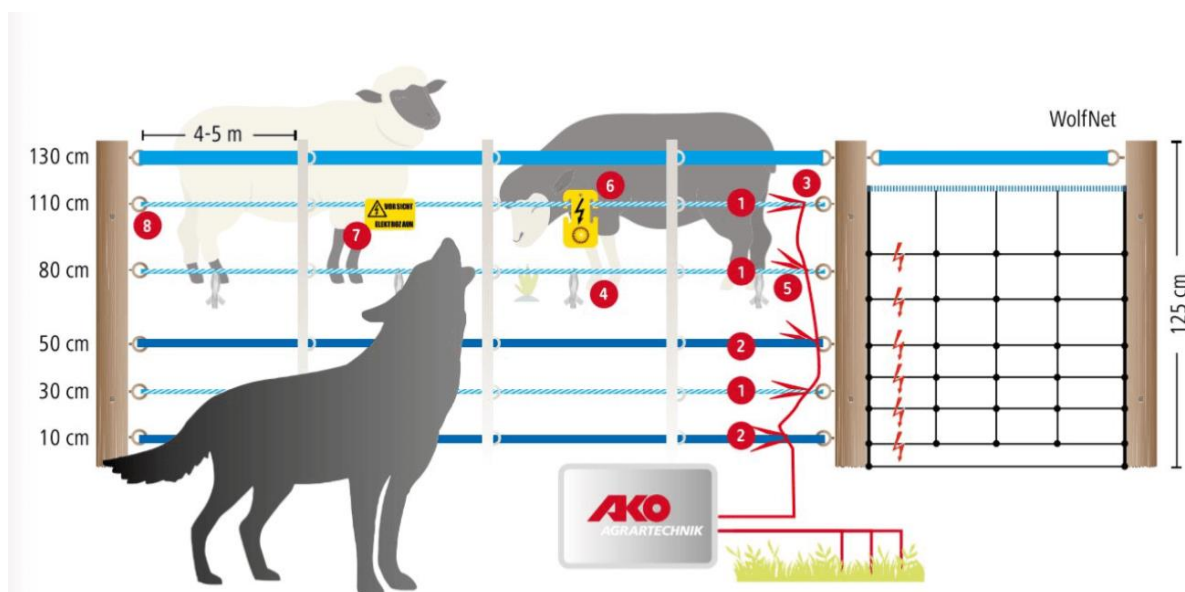
1. Elektrické ohradníky používané samostatne a v kombinácii s pevným mechanickým oplatením

Elektrický ohradník možno použiť samostatne, čo vyžaduje zaobstaranie stĺpikov, na ktorých sú inštalované izolátory. V prípade, že ide o zvýšenie účinnosti existujúceho klasického plotu postaveného z dreva, z dreva a pletiva alebo celokovového (stĺpy a pletivo) je možné z vonkajšej strany inštalovať elektrický ohradník.

Ochrana proti vlkom

Na Slovensku máme územia bez výskytu medveďa hnedého, kde je potrebná ochrana stád iba proti vlkom. Nižšie je uvedený príklad konštrukcie elektrického plotu proti vlkom na ochranu oviec/kôz a hovädzieho dobytku. Parametre efektívneho elektrického ohradníka sú:

- minimálna výška 130 cm;
- minimálne 5 - 7 vodičov (drôtov alebo pások);
- vzdialenosť medzi vodičmi 20 – 30 cm, pričom vzdialenosť prvého vodiča od zeme má byť 10 – max. 20cm;
- silný 12 V zdroj zabezpečí vo vodičoch napätie minimálne 4000- 5000 V a pulznú energiu 5 joulov;
- ohradník musí byť dostatočne vzdialený od strmších svahov, ktoré by mohli slúžiť ako odrazový mostík na preskočenie.

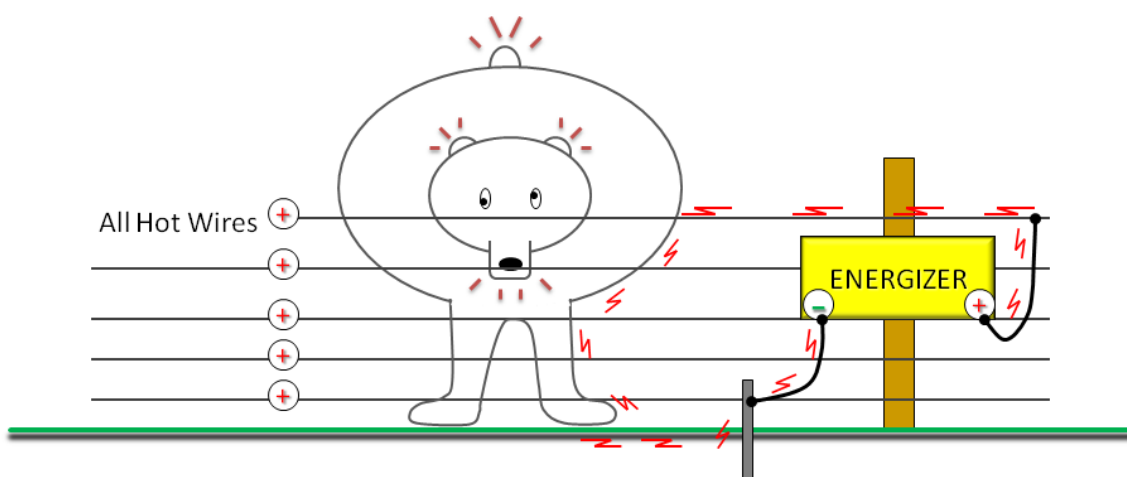
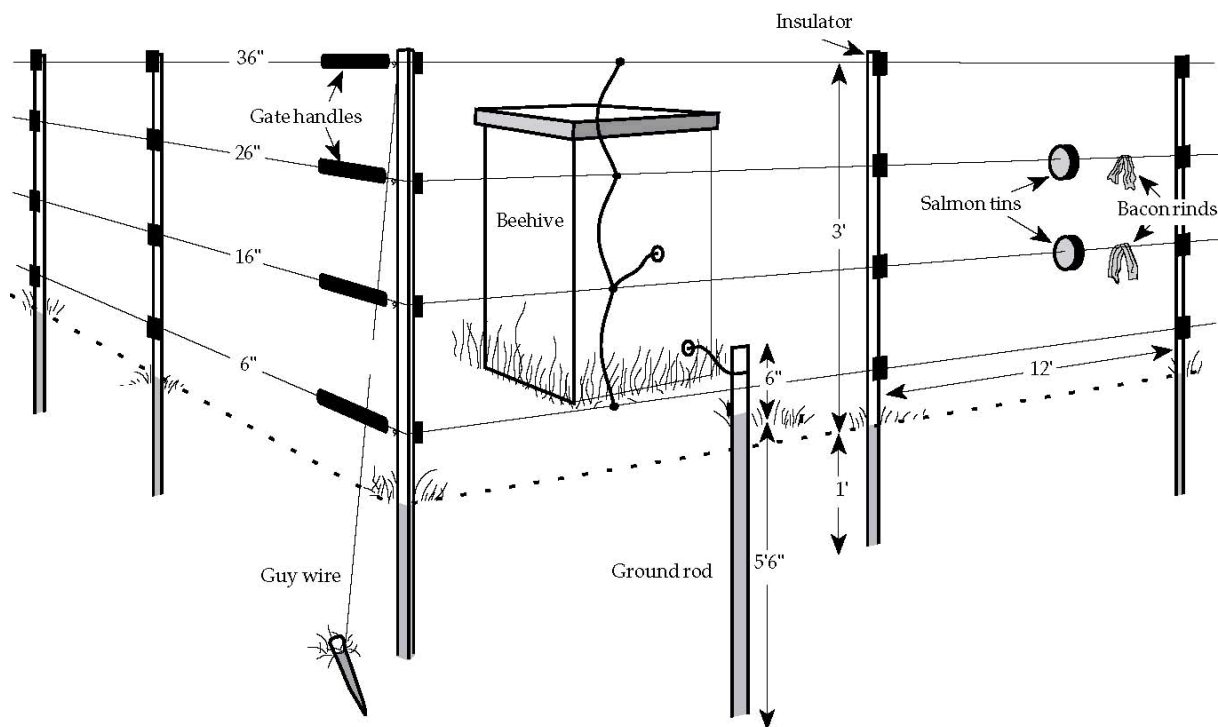
Ochrana proti medveďom, prípadne v kombinácii s vlkom

V územiach, kde medveď a vlk žijú spolu, treba pri konštrukcii elektrického ohradníka na ochranu hospodárskych zvierat zväžiť možnosť útoku od obidvoch druhov. Čo sa týka konštrukcie oplatenia, ide najmä o rozpätie vodičov, výšku plotu a umiestnenia prvého vodiča nad zemou. V prípade ochrany včelstiev a poľnohospodárskych plodín, ide výlučne o ochranu proti medveďovi. Elektrický oplôtok proti medveďovi má byť vyšší ako proti vlkovi. Parametre elektrického ohradníka na ochranu včelstiev sú:

- elektrické napätie min. 7000 voltov;
- min. 4-5 radov vodičov, výška a počet vodičov závisia od designu elektrického ohradníka, ale nemala by byť nižšia ako 170 cm.

- ohradník možno inštalovať samostatne okolo včelstiev alebo z vonkajšej strany existujúceho klasického oplotenia včelstva.

Hneď po inštalovaní el. ohradníka treba voltmetrom premerať napätie vo vodičoch, aby sa zistilo, či je plot hneď od začiatku funkčný a potom premeriavať napätie pri pravidelných kontrolách.

Filmovanie:

Predmetom tohto dokumentu bude nafilmovanie presného postupu inštalácie elektrického ohradníka na ochranu oviec proti vlkovi dravému a nafilmovanie inštalácie el. ohradníka na ochranu včelstiev proti medveďovi hnedému. Konštrukciu oplotení urobí odborník na túto činnosť. Filmovanie bude sprevádzané hovoreným slovom, pričom sa zdôraznia kľúčové okolnosti konštrukcie rozhodujúce pre dosiahnutie čo najvyššej účinnosti. Okrem vlastnej konštrukcie oplotení, budú natočené aj ukážky ich správnej údržby, ako napr. vyžínanie prízemnej vegetácie pozdĺž dolnej časti plotu, aby nevznikol skrat, napínanie uvoľnených vodičov, premeriavanie napätia vo vodičoch voltmetrom, dobíjanie a údržba elektrického zdroja. Zdôrazní sa skutočnosť, že el. ohradník musí mať vysokú, takmer 100% účinnosť, inak by pri vniknutí do chránenej časti s hospodárskymi zvieratami mohli vzniknúť oveľa vyššie škody, ako v prípade, žeby tam el. oplôtok vôbec nebol.

2. Elektrické ohradníky v kombinácii so zradidlami = „prúžkový plot“ (angl. Fladry)

Kombináciu elektrických ohradníkov a zradidiel je možné aplikovať všade tam, kde sú opodstatnené aj samostatné el. ploty. Na druhej strane, zradidlá možno použiť aj samostatne, bez el. oplotení, na krátkodobú a menej spoľahlivú ochranu stád proti vlkom. V ďalšom texte je uvedený princíp fungovania zradidiel, ktorý na jednej strane má odplašujúci účinok na šelmy, ale pri ich dlhšom používaní účinok slabne, čo je výhodné z toho hľadiska, že v kombinácii s el. plotom spomalí príchod šelmy k nemu a tak zabezpečia lepšiu účinnosť samotného el. plotu. Inými slovami povedané, zabráni rýchlemu alebo náhlemu prebehnutiu (preniknutiu) šelmy cez el. ohradník.

Princíp účinnosti a systém používania zradidiel:

- Pre dosiahnutie účinnosti elektrického ohradníka je dôležité, aby šelmy dostali riadny a silný elektrický šok → čím ich učíme, že útok na hospodárske zvieratá alebo pokus o preniknutie do chráneného priestoru sú spojené s veľkou bolesťou, čo sa odborne nazýva *negatívne podmieňovanie*.
- Ako sa to dosiahne? Musí sa urobiť všetko preto, aby sa šelma priblížila ku elektrickému plotu pomaly. Ak by šelma rýchlo prenikla cez oplotenie, napr. v dôsledku toho, že si ho nevšimne, potom nemá zviera *negatívnu skúsenosť* (= bolesť) a ľahko sa dostane ku hospodárskym zvieratám (včelám), čo je *pozitívna skúsenosť*. Ak sa takýto prípad stane, potom sa stratí ochranný potenciál elektrického ohradníka. Takáto situácia zvyčajne vznikne vtedy, keď majetok chránime proti medveďom.
- Keď z vonkajšej strany elektrického ohradníka sa natiahne lanko, na ktorom sú upevnené v odstupoch nejaké „objekty“ vzbudzujúce pozornosť šelmy, ako napr. prúžky z látky, plastové/ alumíniové prúžky, staré CD alebo DVD, zvyšuje sa u šelmy ich „zvedavosť“, prípadne pocit „strachu“. V dôsledku toho sa šelma blíži pomalšie ku elektrickému oploteniu. Najideálnejší je taký stav, keď sa šelma pri overovaní oplotení dotkne vodiča svojim mokrým nosom a tak dostane silný elektrický šok.

- Odrádzadlá ovešané starými handričkami sa v minulosti používali na nasmerovanie vlkov do sietí, kde ich potom ľudia usmrtili. Tento systém ničenia vlkov používali napr. na Liptove, o čom sa zachovali historické písomnosti. Najprv boli vlky vystopované na snehu a v prípade ich lokalizovania, obohnali celú dolinu z obidvoch strán odrádzadlami, ktoré sa na konci doliny zbíhali lievikovite k sebe a tam boli natiiahnuté siete v dĺžke 100 – 200 m. Vlky sa báli prekročiť líniu odrádzadiel, takže honci ich mohli hnať – natláčať - smerom k sieťam. Keď sa vlk chytil do siete, potom ho ubili palicami. V slovenskej terminológii sa pre tento systém lovu vlkov ujal výraz „odrádzadlo“, anglicky „Fladry“.
- Pri testovaní odrádzadiel v zoologických záhradách sa ukázalo, že ich účinnosť proti vlkom trvala maximálne 60 dní (Musiani et al. 2003). Potom si vlky zvykli na pružky tkanín a uvedomili si, že sú pre nich nie nebezpečné.
- ALE: účinnosť odrádzadiel sa dá významne predĺžiť, keď budú vymenené pružky látky alebo pružky z iného materiálu asi každé 2 mesiace. Napríklad: najprv sa použijú plastové pružky, potom CD alebo DVD, potom alumíniové pružky, látky, zase plast atď.

Filmovanie:

Tieto informácie sa verejnosti poskytnutú hovoreným slovom a nafilmuje sa praktická ukážka inštalácie a údržby zradidiel. V ukážke budú rôzne typy zradidiel – pružkov vyrobených z rôznych materiálov (látky, alumínium, CD, DVD), ich montáž a výmenu. Prediskutuje sa účinnosť zradidiel a v akých podmienkach má zmysel ich použiť, napríklad v závislosti na veľkosti ohradeného priestoru a pod.

4) Technické plašidlá (cca 15 min)

Základné informácie:

Jednou z možností ochrany majetku ľudí pred veľkými šelmami je použitie technických zariadení alebo prístrojov (plašidiel), ktoré šelmy odrádzajú alebo odplašujú tým, že im spôsobia nepríjemné vnemy vysielaním rôznych zvukových a optických podnetov. Tento proces sa odborné nazýva „negatívne podmieňovanie“, pričom ide o používanie niečoho nepríjemného alebo trestu na zastavenie nežiaduceho správania. Negatívne podmieňovanie vyvolá u šelmy okamžitú reakciu, napr. „neofóbiu“, teda strach z nových vecí alebo bolesť. Technické plašidlá patria k najbežnejším odstrašujúcim prostriedkom, ktorých cieľom je zabrániť alebo zmierniť škody od voľne žijúcich zvierat znížením ich úmyslu vstúpiť do určitého priestoru (pole, záhrada, dvor, košiar a pod.). Plašidlá môžu buď stále vysielat' tie isté podnety alebo ich periodicky menia a sú aktivované zvieratami pomocou pohybových alebo tepelných senzorov. Sú malé, prenosné a majú vlastný zdroj napätia (batérie), preto ich možno použiť v rôznych lokalitách. Pomôcky, ktoré vyvolávajú jednoduché vizuálne alebo zvukové podnety, ako napr. pyrotechnika, petardy, silné svetlo, záblesky, zvyčajne len dočasne prerušia úmysel šeliem zaútočiť na domáce, či hospodárske zvieratá alebo vstúpiť do určitého vymedzeného priestoru.

Podmienky efektívnosti plašidiel sú nasledujúce:

- Negatívne podnety sú vysielané v „náhodných časových intervaloch“
- Zvukové alebo vizuálne podnety sa stále menia
- Vizuálne podnety zároveň „oslepia“ šelmu

Filmovanie:

Hovoreným slovom sa poskytnú stručné informácie o plašidlách a ich mechanizme účinku v takej podobe, aby sa dalo odpovedať na otázky typu:

- Sú na Slovensku niekde podmienky pre použitie plašidiel?
- Sú plašidlá účinné?
- Sú plašidlá finančne dostupné pri ich užívatel'ov?

Amtekovplašič zvierat „CritterGitter“ (5-7min)

Je to kombinovaný, zvukovo - svetelný zdroj mechanických alebo elektrických kmitov (oscilátor), ktorý odstraší rôzne druhy zvierat vrátane veľkých šeliem. Aby si zvieratá nezvykli na ten istý zvuk a svetlo, CritterGitter používa až 7 rôznych zvukových a svetelných podnetov. Tieto podnety sa náhodne striedajú vo všetkých kombináciách. Vnútrotný senzor reaguje na pohyb a telesnú teplotu približujúcich sa zvierat a okamžite spustia iritujúce svetlá a nepríjemné zvuky. Kvôli tomu sa odporúča, aby toto zariadenie sa používalo ďalej od ľudí, hospodárskych a domácich zvierat. Tento plašič sa odporúča proti rôznym druhom

zvierat pre malých pestovateľov zeleniny, ovocia, hospodárskych zvierat, ale aj pre chovateľov rýb, včiel a konkrétne proti medveďom pri smetiskách, kontajneroch, kompostoch a rodinných domoch. Zmysel filmovania spočíva v praktických ukážkach montáže a sledovania účinnosti plašiča.

Linky pre inštruktáž kplašiču:

https://www.youtube.com/watch?v=C_JKFBYgXxc

inštrukčný film po anglicky

webstránka: www.amteket.com

Filmovanie:

Plašič CritterGitter môže byť použitý proti rôznym zvieratám, vrátane medveďov, vlkov, rysov, kopytníkov, vtákov, stredne-veľkých a malých šeliem. Nafilmuje sa praktická ukážka inštalácie a údržby. Ako funguje CritterGitter proti medveďom – bude ukázané aj s využitím fotopascí pri kontajneroch, včelstvách, smetiskách v ovocných sadoch, záhradách, viniciach, poliach a pri poľovníckych chatách, kde je krmivo pre zver, ktoré láka aj medvede, ďalej pri komposte a pri stanovaní. CritterGitter sa dá použiť na chránenie hospodárskych zvierat proti šelmám. Natočia sa reakcie hospodárskych zvierat na tento plašič a zhodnotí sa, do akej miery je akceptovateľný z hľadiska pohody domácich zvierat, resp. v akej vzdialenosti musí byť umiestnený, aby nerušil domáce zvieratá a ľudí. Ukáže sa na možnosť zaobstarania plašiča z hľadiska dostupnosti na trhu a finančnej náročnosti.

Svetelné plašidlo (cca 5min)

Odplašuje rôzne druhy zvierat pomocou červeného LED svetla. Svetlo napodobňuje „veľké oči šeliem“ a odstraší zvieratá ako líška, jelen, vlk, medveď, tchory atď. LED plašidlo je možné použiť v záhradách, pri smetiskách, rybníkoch a vo vinohradoch, ako aj na ochranu hydiny a ľudí pri stanovaní. Výhodou červeného LED svetla je to, že nevydáva zvuk a teda nevyrušuje susedov.

Filmovanie:

Hovoreným slovom a zábermi sa opíše LED plašidlo a bude natočená jeho inštalácia a údržba. Urobia sa ukážky aplikácie na rôznych lokalitách (napríklad: záhrada, kontajner, hospodársky dvor s hydinou a domácimi zvieratami, ovocný sad, včelstvá). Natočia sa ukážky reakcií domácich zvierat (hydina, ovce, včely) na LED plašidlo. Ukáže sa, v akej vzdialenosti má byť LED plašidlo umiestnené, aby nerušilo ľudí a zvieratá, ktoré majú byť chránené proti šelmám. Preberie sa aj otázka účinnosti LED plašidiel a možnosti ich zaobstarania z hľadiska dostupnosti na trhu a finančnej náročnosti.

V krátkom závere bude urobené porovnanie uvedených troch druhov plašidiel z hľadiska účinnosti proti veľkým šelmám.

5) Celovečerný dokumentárny film „Koexistencia veľkých šeliem a človeka“

1. Veľké šelmy na Slovensku (cca 10 min.)

- Prehľad ekológie veľkých šeliem (potravná ekológia, predačné správanie, denná aktivita, sociálne správanie)
- Správanie vo vzťahu k človeku
- Škody na majetku ľudí

(Podrobné informácie bod 1 a 2)

2. Ako sa správať v krajine veľkých šeliem (cca 10 min.)

- Manažment konfliktných situácií s medveďom hnedým v blízkosti ľudských obydlí
- Ako sa správať v lese vrátane ukážky použitia spreju proti medveďom
- Predstavenie Zásahového tímu pre medveďa hnedého

(Podrobné informácie v krátkom filme „Ako sa správať v krajine veľkých šeliem“ – Čo prispieva k zlepšeniu koexistencie medzi ľuďmi a šelmami)

3. Škody na hospodárskych zvieratách od veľkých šeliem a ochrana proti nim (cca 15 min.)

- Chov hospodárskych zvierat a pastierske strážne psy
- Ako sa majú ľudia správať pri stádach s pastierskymi strážnymi psami

(Skrátená verzia filmu „Pastierske strážne psy“)

- Ochrana oviec/kôz a hovädzie dobytky elektrickými ohradníkmi

(Skrátená verzia krátkeho filmu „Elektrické ploty“, ochrana proti vlkom a elektrické ohradníky so zradidlami)

- Ochrana včelstiev proti medveďovi hnedému

(Skrátená verzia krátkeho filmu „Elektrické ploty“, ochrana proti medveďom a iné metódy ochrany – umiestnenie včelína na vyzdvihnutej plošine)

4. Elektrické ploty na ochranu poľnohospodárskych plodín proti medveďovi (cca 7 min.)

(Krátky film „Elektrické ploty“, časť ochrana proti medveďom)

5. Menej známe technické plašidlá na ochranu záhrad, ovocných sádov, domácich zvierat a kontajnerov na smeti v blízkosti ľudských obydlí (cca 10 min.)

(Výber z krátkeho filmu „Technické plašidlá“, hlavne „Amtekov plašič zvierat – CritterGitter“)

6. Záverečné slovo (cca 4 min.)

Podrobné informácie ku filmu: Pastierske, strážne psy a veľký večerný film:

1. Aké šelmy spôsobujú najviac škôd na hospodárske zvieratá?

- Medvede sú zodpovedné za cca 20 – 25% škôd spôsobených na hospodárskych zvieratách (bez škôd na včelstvách); medveď je všežravec a nepotrebuje len mäso. Medvede sa živia rôznou potravou počas roka, čo je spojené s ich vnútornými procesmi (zmena metabolizmu: hypophagia (podnormálny príjem potravy) – skoro zavčasu na jar, hyperphagia (abnormálne zvýšený apetít) – v neskorom lete a v jeseni). Po jarnom prebudení je ich metabolizmus spomalený, vtedy najviac konzumujú trávnu a bylinu, ale aj ľahko stráviteľné mäso zo zdochlín alebo neskôr aj mláďat kopytníkov. V lete požierajú veľa plodín, ako sú napr. čučoriedky, maliny, černice alebo brusnice. Bielkoviny tiež získavajú konzumáciou mravcov a ôs. V jeseni musia pribrať, aby sa mohli uložiť na zimný spánok a prežiť zimu. Preto v tomto období prijímajú potravu takmer „non-stop“, pričom preferujú olejnaté semená, ako bukvice a žalude, ale tiež ovocie bohaté na sacharidy, ako sú jablká, slivky a trnky. Niektoré jedince príležitostne lovia voľne žijúce kopytníky, aby získali bielkoviny. Z tohto dôvodu aj vyhľadávajú zvyšky vnútorností z ulovených zvierat poľovníkmi zanechané v lese. Tieto zvyšky sú pre medvede veľmi atraktívne, čo potvrdila vedecká štúdia z oblasti Poľany na strednom Slovensku (Skuban et al. 2016, Anex 1). V Yellowstone medvede presne vedia začiatok poľovníckej sezóny na jelene wapity takže v tom čase migrujú až na vzdialenosť 70 km, aby mohli nájsť túto vysoko-atraktívnu potravu. Najväčšie škody na hospodárskych zvieratá medvede spôsobujú v auguste a septembri, keď sú vo fáze „prierania“. (Mytológia: 1. august je Deň medveďa v Slovanskej mytológii)

Pre večerný film treba pridať ešte škody na včelí, ovocné sady, kukuricu!!! Dáta sú tiež vo štatistike škôd veľkých šeliem.

- Vlky sú zodpovedné približne za 75 – 80% škôd na hospodárskych zvieratách. Sú mäsožravce, rastlinnú potravu prijímajú len výnimočne (ovocné plody) alebo pri tráviacich ťažkostiach (trávy). Ich organizmus potrebuje okolo 90% živočíšnych bielkovín. Vlčia svorka je rodina zložená z rodičovského páru (alfa pár) a ich potomkov. Vlčence sa zvyčajne rodia každoročne na jar, najneskoršie do začiatku mája. Vlčica zostáva s mláďatami prvé týždne dovtedy, kým sama môže ísť znovu loviť. Keď je vlčica na love, o štence sa starajú ostatní členovia svorky. Svorka potrebuje veľa mäsa, preto často lovia aj väčšiu korisť, ako sú jelene, diviaky, v menšej miere srnčiu zver alebo príležitostne aj kamzíky. Spotreba mäsa sa významne zvyšuje s vekom šteniec. V čase rastu spotrebujú veľa mäsa a neskôr od novembra, keď sú väčšie a dobre živé, už dokážu sprevádzať svorku pri love koristi. Z dôvodu vysokej spotreby mäsa v čase intenzívneho rastu šteniec, sú od júla aj najväčšie škody na hospodárskych zvieratách. (Mytológia: 1. júl je Deň vlka v Slovanskej mytológii)
- Škody od rysa ostrovida sú viac-menej neznáme v štatistike škôd hospodárskych zvierat. Hoci je rys výlučný mäsožravec, nikdy nebol vnímaný alebo charakterizovaný ako škodca oviec a kôz. Patrí medzi veľké mačkovité šelmy, ktoré pre prežitie potrebujú takmer 100%

živočíšnych bielkovín. Súvisí to s ich tráviacou sústavou, najmä krátkym, hladkým črevom, ktoré nie je prispôbené na trávenie vlákniny, teda rastlinnej potravy. Na Slovensku rysy lovia prevažne srnčiu zver, zajace a väčšie hlodavce, občas kamzíky. V súčasnosti, čoraz častejšie lovia jelenčatá a niekedy, pri tzv. rodinných poľovačkách (rysica s potomstvom), aj jelenice alebo slabšie jelene. Takáto korisť je pre nich veľké sústo postačujúce na niekoľko dní. Nové poznatky zo Švajčiarska poukazujú na to, že rysy na alpínskych lúkach niekedy útočia aj na ovce, pričom môžu strhnúť aj väčší počet jedincov. Treba však k tomu dodať, že vo Švajčiarsku boli rysy vyhynuté a opäť boli do prírody vysadené len pred niekoľkými desiatkami rokov. Preto sa nevie, ako táto skutočnosť ovplyvnila potravné správanie rysov, ktoré po vypustení v novom prostredí mali inú potravnú bázu, ako vo svojej domovine.

2. Charakteristika predáčneho správania - koristenia veľkých šeliem, fázy lovu a prečo sa hospodárske zvieratá stávajú ľahkou korisťou.

- Už v roku 1966 sa biológovia pokúsili vysvetliť podstatné charakteristiky koristenia v živočíšnej ríši a prečo veľké šelmy preferujú väčšiu korisť ako menšie šelmy-
- Biológovia MacArthur a Pianka opísali teóriu optimálneho vyhľadávania potravy, čo je ekologický model správania;
- Každý lov šeliem je zložený z týchto nasledovných fáz:
 7. Orientácia (kde sa nachádza potenciálna korisť) = hľadanie
 8. Fixácia = vybranie konkrétneho jedinca, na ktorého sa lov sústreďí
 9. Dureníe alebo štvanie koristi psovitými šelmami (*cursorial predators*) a striehnutie alebo číhanie (*ambush predators*)
 10. Vlastný útok a chytenie koristi
 11. Usmrtenie koristi
 12. Trhanie a konzumácia koristi
- Úspešný lov znamená, že šelma získa viacej energie, ako vynaloží pri love.
- Na každú jednotlivú fázu lovu je potrebná energia (pohyb, koncentrácia, dureníe, namáhavé usmrtenie, konzumácia atď.). Keď šelmy rozpoznajú, že by spotrebovali príliš veľa energie pre niektorú z fáz lovu, lov ukončia hneď na začiatku, aby mali ešte dosť energetických zásob pre nový lov.
- Vlký urobí 20 – 40 pokusov na jeden úspešný lov.
- Korisť robí všetko preto aby prežila. Jelene a diviaky sa často dokážu účinne brániť napr. priamym napádaním útočiacich šeliem kopaním alebo parohami, v prípade diviakov aj spoločným protiútokom. Keď korisť odhalí zavčasu predátora, tento zvyčajne ukončí ďalšiu snahu o lov. Každé poranenie šelmy korisťou je nebezpečné, šelme môže znemožniť ďalší lov alebo zapríčiniť smrť (Skuban a Find'ou).
- Veľké šelmy nemôžu byť odkázané len na lov menšej koristi, pretože by príjem energie bol menší ako výdaj energie. Autor Mowat vo svojej knihe „Nehaňte vlka“ opisuje príbeh vlkov, ktorí sa určitý čas živili malými hlodavcami, ale z hľadiska dlhodobého prežívania je takýto stav pre šelmu neudržateľný.

3. Prečo sú teda hospodárske zvieratá obľúbenou korisťou veľkých šeliem?

- Ovce sa na letných pastvinách zdržiavajú na malom priestore, najmä v noci, keď ich raz šelmy na takomto mieste objavajú, potom je pre ne pomerne jednoduché, kde ísť loviť.
- Počas domestikovania, ľudia naučili ovce, aby sa zdržiavali a pásli spolu. „Kŕdľový inštinkt“ oviec uľahčoval pastierom pasenie oviec. Ovce neunikajú pre šelmou dostatočne rýchlym útek, čo šelmám uľahčí lov
- Ovce sa nevedia úspešne brániť → ďalší plus pre šelmy
- Ovca sa dá ľahko a rýchlo skonzumovať, pretože nemá hrubú kožu atď. → ďalšia výhoda lovu oviec.

Poznámka: Jedna štúdia potravinovej ekológie štyroch rôznych vlčích svoriek v Poľsku ukázala, že nie každá svorka loví hospodárske zvieratá (Skuban 2005). Niektoré vlky sa sústredia väčšinou len na divú korisť. Takáto špecifická vlastnosť zvierat sa volá „tradícia“ u ľudí kultúra.

Niekedy sa stane, že šelmy zabijú o veľa viac oviec, ako v skutočnosti spotrebujú. Pozná sa to aj pri líškach, ktoré vykradnú všetky sliepky v kuríne. Veľa ľudí dáva takéto správanie zvierat do súvislosti s „krvilačnosťou“. Pravda je taká, že náhla dostupnosť veľkého počtu koristi, ako napr. oviec, vyvoláva u šeliem tzv. „super podnet“ k usmrcovaniu. Vo fáze útoku sa šelma pokúša usmrtiť každú korisť a keď je koristi veľa, ktorá sa nevie brániť útokom alebo

inak (kopaním, parohami a pod.), potom šelmy porania alebo usmrtia veľký počet zvierat. Z tohto dôvodu zabíjajú všetci členovia svorky.

4. História strážnych psov na Slovensku (LEN: večerný film)

Historické fakty o pastierskych strážnych psoch:

- V tradičnom ovčiarstve na Slovensku sa najviac používal Slovenský čuvač, ktorého aj volali Tatranský čuvač alebo Lipták).
- Pomenovanie čuvač pochádza od staroslovanského slovesa „čuvaj“ čo znamená „dávaj pozor“
- Pastieri radi používali čuvače aj kvôli tomu, že si mylne mysleli, že čuvače sú potomkami arktického bieleho vlka a z toho dôvodu vedia aj lepšie strážiť. Dnes vieme, že všetky psy pochádzajú z Eurázie a že sa sami domestikovali.
- Na Slovensku sa čuvače objavili v časoch kolonizácie na valašskom práve a boli vždy používané v strážnej službe, dokonca aj ako strážcovia hraníc.
- Strážili stáda pred dravou zverou, ale aj pred zbojníkmi.
- Niekedy ich popri hlavnej úlohe stráženia používali vedno s menšími psami aj na zavračanie stád tzv. „hajčarmi“. Pre zavračanie stád sa v súčasnosti používajú výlučne menšie psy napr. Borderské kólie.
- Hoci by nemali, niektoré jedince čuvača majú tendenciu loviť divú zver a vtedy im pastieri dávali tzv. drevený klátik, ktorý im visel na krátkej retiazke z krku a pri behu im udieral o predné nohy.

Pomôckou boli aj plechové a liatinové zvonce, ktoré umožnili pastierom sledovať, kde sa stádo nachádza:

- Každá stádo malo svoj osobitný zvuk.
- Zvonce boli upevnené okolo krku oviec pomocou remeňa alebo sa používali drevené obojky zhotovené zo štiepaného javora.

Nočné stráženie oviec:

- Ovce boli zavreté v košiach a okolo nich sa pohybovali voľne pustené psy.
- Pastieri spali v prístreškoch pri košiach a striedali sa pri službe stráženia oviec.
- Pred otvorenou stranou prístrešia horela vatra.
- Okrem šeliem, stáda ohrozovali aj veľmi nebezpeční zlodeji, často to boli pastieri iných stád.

Pastieri kradli ovce, aby si prilepšili stravu.

Pastieri kradli, aby mohli nahradiť ich chýbajúcich ovce.

Pastieri kradli ale aj z roztopaše a aby ukázali šikovnosť a zdatnosť.

Niekedy zobrali do roboty len takého pastiera, ktorý bol schopný kradnúť ovce druhému pastierovi bez tohto, aby ho pritom chytili.

